

FRAMTIDENS BYGDER

DEL 1

FRAMTIDENS BYGDER DEL 1 2011–2013

Dersom Norge skal
nå sine målsetninger om
kutt i klimagassutslippene
må også bygdene blir
mer klimasmarte.

● KLIMASMARTE BYGDER

Framtidens bygder er et nasjonalt prosjekt i bolystsatsingen under Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Målet med Framtidens bygder er å heve den lokale kompetansen innen bærekraftig stedsutvikling og sette fokus på lokal verdiskaping for å skape attraktive bygdesamfunn. Dette er utviklingsarbeid Regjeringen støtter opp om.

Gjennom bolystsatsingen fikk en rekke nasjonale, regionale og lokale utviklingsprosjekter støtte. Et av de mest spennende prosjektene har vært Framtidens bygder. Forskning viser at stedets utforming og hvordan det legges til rette for en bærekraftig livsstil har blitt viktigere når man skal vurdere om et sted er attraktivt og aktuelt som tilflyttingssted. Interessen for å delta i prosjektet har derfor vært stor blant norske kommuner.

Gjennom Framtidens bygder er det etablert et godt samarbeid mellom norske distriktskommuner og aktører som går i bresjen når det gjelder bærekraftig stedsutvikling. Det er fokus på kunnskapsoverføring mellom kommuner, både de som er med som piloter, men også andre interesserte.

Det er mangel på kunnskap om klimavennlig stedsutvikling i mange kommuner. Arbeidet så langt i prosjektet har gitt resultater og positive endringer i de pilotkommunene som er med.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet ønsker å bidra til at framtidsrettede kommuner tar ansvar for en klimavennlig og bærekraftig stedsutvikling. Det er derfor med glede vi oppfordrer til aktiv læring gjennom denne publikasjonen, og annen kunnskapsbygging som skjer i Framtidens bygder. God lesning!

STATSSEKRETÆR JARDAR JENSEN
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Det er et sterkt behov for økt kunnskap, kapasitet og ressurser for å få etablert og gjennomført klimasmart bygdeutvikling

Samarbeidspartnerne i Framtidens bygder: Fra venstre Alf Waage, Norske arkitekters landsforbund, Ingvild Kilen Rørholt, Zero og Aasmund Bunkholt, Trefokus. Foto: NAL

● BYGDA HAR KOMMET FOR Å BLI

I de senere årene har det vært mye fokus på hvordan byene kan bli mer klimavennlige, mens småstedene ikke har blitt viet samme oppmerksomhet. Det var i ferd med å feste seg et inntrykk av at man må bo i byen for å være klimavennlig. Men om man lever og arbeider på bygda burde mulighetene kunne være vel så gode.

Norske arkitekters landsforbund (NAL) sammen med ZERO og TreFokus tok derfor initiativ til å starte Framtidens bygder i 2011. Framtidens bygder utvikler pilotprosjekter som skal bidra til å økt kunnskap og få fram eksempler på hvordan klimavennlig stedsutvikling kan gjøre bygdene mer attraktive.

Programmet bistår kommunene med gjennomføring av plan- og utviklingsprosesser og byggeprosjekter. For å oppnå smarte klimaløsninger tilbys prosjektene spisset rådgiving, verktøy for klimagassregnskap, brukermedvirkning og kvalitetsoppfølging samt assistanse i forbindelse med arkitektkonkurranser. I tillegg bistår Framtidens bygder med kommunikasjonsarbeid og utvikling av nettverk. Det blir lagt vekt på at kommunene skal utvikle metoder og kompetanse som både de, og andre kommuner, kan ha glede av ut over prosjektperioden.

Det er en målsetting å utvikle energieffektive bygg med tre eller andre miljøvennlige materialer og ta i bruk kortreist fornybar energi og fossilfrie energiløsninger. Det skal utvikles mer konsentrerte bygdesentrum med gode møteplasser og et godt gang- og sykkelsystem samt muligheten til å benytte fossilfrie drivstoff.

Framtidens bygder del 1 ble finansiert med Bolystmidler fra det daværende Kommunal- og regionaldepartementet, Husbanken og Innovasjon Norge. Denne publikasjonen omhandler Framtidens bygder del 1 som ble avsluttet i 2013. Den inneholder et konsentrert av rapportene vi har fått fra bygdene. En fullstendig versjon kan du studere nærmere på framtidensbygder.no.

Framtidens bygder skal være et positivt bidrag i bygdens utviklingsarbeid. Det har til tider vært utfordrende, både faglig og ressursmessig, men engasjerte enkeltmennesker i bygdene har skapt entusiasme og fått fram resultater. Mange fylkeskommuner har også vært til stor hjelp. To år er en kort periode når det både skal skapes visjoner, utvikle planer og faktisk få noe bygget. Men flere av bygdene er i ferd med å gjennomføre både utviklingsprosjekter og byggeprosjekter. I januar 2014 var det oppstartssamling for Framtidens bygder del 2 som går frem til 2016.

Gjennom Framtidens bygder er det synliggjort hvilke utfordringer bygdene står overfor. Det har kommet klart fram at det er et sterkt behov for økt kunnskap, kapasitet og ressurser for å få etablert og gjennomført klimasmart bygdeutvikling.

ALF WAAGE
prosjektleder Framtidens bygder
Norske arkitekters landsforbund

INGVILD KILEN RØRHOLT
Zero

AASMUND BUNKHOLT
TreFokus

«De norske utkantene har vokst fram i et samspill mellom de naturlige fortrinnene på stedet og markedets etterspørsel etter fisk, aluminium, tankskip, stressless eller skiheiser»

Jørn Cruickshank

STED OG STRATEGISK PLANLEGGING

JØRN CRUICKSHANK
Agderforskning/Universitetet i Agder

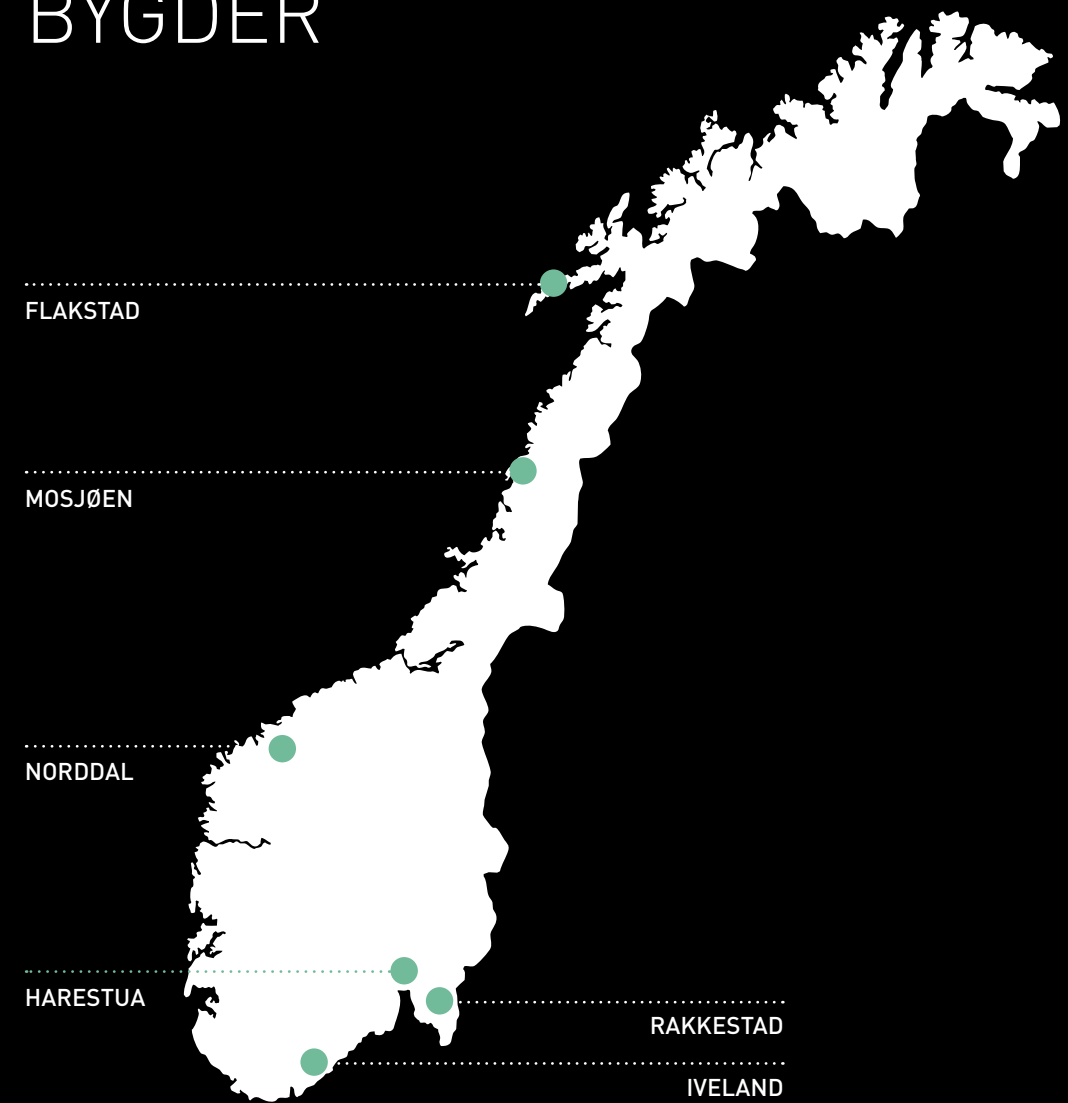
Hva folk driver med i bygde-Norge og hva som er den dominerende kulturen og stedets identitet er ikke først og fremst resultat av planlegging. Ingen planla bevisst at tungindustrien skulle gjennomsyre Odda-kulturen eller at Sykkylven skulle bli ei møbelbygd. De norske utkantene har vokst fram i et samspill mellom de naturlige fortrinnene på stedet og markedets etterspørsel etter fisk, aluminium, tankskip, stressless eller skiheiser. Likevel representerer den millionen mennesker som i dag bor i spredtbygde strøk på mange måter «vinnerne», de bor på steder med et stabilt lokalt eller regionalt arbeidsmarked. Forskning viser at antall innbyggere i spredtbygde strøk har stabilisert seg utover 2000-tallet og forventes å øke framover. Vi kan derfor avlive myten om at bygda er i ferd med å bli fraflyttet.

Dette handler mye om norsk distriktspolitikk som siden 1970-tallet har jobbet for å «bevare hovedtrekkene i bosetningsmønsteret». Men minst like viktig er den lokale evnen til å skape muligheter for å kunne bo og jobbe lokalt. Slik forandret Odda seg fra en bonde- og turistbygd til et industristed på begynnelsen av 1900-tallet, slik snudde Lurøy nedgangen i kystfisket på 1960-tallet til oppdretts-eventyret Nova Sea. På samme måte ble utnyttelsen av

kraft og potensialet i vinterturismen Bykles redning under den store norske sentraliseringsbølgen for 50 år siden. Ikke sjelden skyldes suksessen folk som ser næringsvekst og utviklingen av stedet som to sider av samme sak. Mathilde Karlsen på Husøy i Senja, Peter Langlo og Jens Petter Ekornes på Sunnmøre og Hans Petter Meland på Lovund er eksempler gode som noen.

Utfordringen i etterkrigstiden har vært å skape lokale arbeidsplasser og folketallsvekst. Nå fremover er det en annen oppgave som står foran oss, nemlig hvordan vi skal skape gode bosteder? Hvordan utnytte bygdens potensiale for å kombinere bo, steds og klimakvaliteter? Planleggere må lære seg å «se» hvordan livet kan leves nå – og i fremtiden – og la dette informere politikken. Strategisk planlegging handler ikke bare om å respondere på de sterke drivkreftene som ligger bak formingen av stedet, men å plassere menneskene i sentrum av prosessen; at de blir den kraften som andre krefter dras mot. Her er det mange eksempler på kommuner som er på god veg, men det vil være stort behov for planleggere i fremtiden som har kompetanse til å forme gode steder som kan bidra til å holde liv i lidenskapen for stedet i seg selv.

FRAMTIDENS BYGDER

PILOT
PROSJEKTER

FLAKSTAD

Flakstad kommune

FYLKE: Nordland
Antall innbyggere i kommunen:
ca. 1400
Prosjektansvarlig: Kurt Atle Hansen,
Flakstad kommune

Les mer om Flakstad på
framtidensbygder.no

«I Flakstad vil vi at
helårsturisme skal
gå hånd i hånd med fiske
og andre næringer.
Vi har enorme ressurser
i havet, lyset, naturen
og menneskene»

Atle Hansen

Ramberg i Flakstad. Foto: Kurt Atle Hansen

Ramberg i Flakstad. Foto: Kurt Atle Hansen

Havnen i Fredvang i Flakstad.
Foto: Kurt Atle Hansen

PILOT-
PROSJEKTER

FLAKSTAD

FRAMTIDENS FISKEVÆR

Fiskeværene har gjennom historien vært forbeholdt aktivitet i tilknytning til kystfisket. Men rekrutteringen er nedadgående og antall innbyggere i de små fiskerikommunene daler faretruende. I Flakstad har man tatt tyren ved hornene og begynt å se på hvordan de tradisjonsrike fiskeværene kan tilpasse seg et samfunn i endring, og samtidig skape grunnlag for ny næringsutvikling i lokalsamfunnet.

I FLAKSTAD har havet alltid satt premissene for hvordan man lever og hvordan man bor. Lofoten er kjent langt utover landets grenser for sitt kystfiske og sine særegne, tradisjonsrike fiskevær. Men dette er i ferd med å snu. Rekrutteringen til kystfisket er lav og mangel på attraktive bomiljøer i tilknytning til havna gjør at fiskeværene ikke lenger yrer av liv slik de engang gjorde. Med en så stor andel av befolkningen som tidligere har livnært seg av havet, er det ikke til å unngå at det lille samfunnet opplever nedgangen på kroppen. Men i Flakstad er de villige til ta grep. Omfattende grep som bryter med en tradisjon som har røtter helt tilbake til steinalderen. Og det til tross for at det kommer til å innebære en stor omstillingsprosess og mange motforestillinger på veien.

Ved å transformere og utvikle fiskerihavnene til å bli viktige motorer i en bærekraftig lokalsamfunnsutvikling, har de skapt seg en ny fremtidsvisjon for Flakstad: I Framtidens fiskevær vil man kunne oppleve miljøvennlig og nyskapende fiskerivirksomhet i kombinasjon med nye boformer, turisme og handel. Som eneste pilotprosjekt fra del 1, fortsetter Flakstad med inn i Framtidens bygder del 2.

Kystfisker Bjørn Ivar Arntsen
i samtale med tidligere
utviklingsminister
Heikki Holmås.
Foto: Kurt Atle Hansen

VEKSELBRUK OG NYSKAPING

Nærings- og utviklingssjef Kurt Atle Hansen er klar i sin sak: – Vi må bygge boliger der folk vil bo, og det er der det skjer noe i havna. Her skal vi bygge videre på fiskeværene med sesongbasert vekselbruk, nye boformer og ny marin næring i en økologisk syntese.

En pågående modernisering av linefisket skal sørge for at fiskeværene får ferskt råstoff hele året. De lokale fiskerne samarbeider med fagmiljø, lokale bedrifter og kommunen om å utvikle kystfisket. – I Flakstad vil vi at helårsturisme skal gå hånd i hånd med fiske og andre næringer. Vi har enorme ressurser i havet, lyset, naturen og menneskene, avslutter han.

MOSJØEN

Vefsn kommune

FYLKE: Nordland
Antall innbyggere i kommunen:
ca. 9700
Prosjektansvarlig: Wibeke Johansen,
Vefsn kommune

LES MER OM MOSJØEN PÅ
framtidensbygder.no

♦ Mosjøen. Foto: Helgeland Arbeiderblad.

Mulighetsstudiet Mosjøen sentrum
Illustrasjon: Atelier Oslo

PILOT-
PROSJEKTER

MOSJØEN

KJERNESENTRUM

Som en hjertestarter i revitaliseringsprosessen av byens sentrum, er det gamle samvirkelaget utpekt som selve navet i omstillingen til en mer klimavennlig byutvikling. Prosessen har resultert i en ambisiøs reguleringsplan som vektlegger miljøkvaliteter.

I MOSJØEN var en vitalisering av kvartalene rundt torget et naturlig startpunkt. Utviklingsprosessen ble sparket i gang med den åpne arkitektkonkurransen «Tre i Nord» i 2008. Arkitektfirmaet Atelier Oslo vant konkurransen med prosjektet «Mosjøen – Et levedyktig sentrum». Ett av grepene var å vende torget 90 grader. Dette gjør at Strandgata, med det eldste trehusområdet nord for Trondheim, kan bli en naturlig del av det moderne sentrum i Mosjøen. Med private planer om nybygging i ett kvartal, transformasjon av flere bygårder til et kvartalscenter og renovering av Domusbygget, så kommunen en gylden anledning til å sette klimavennlig byutvikling på agendaen.

I etterkant av vitaliseringsprosjektet har kommunestyret vedtatt en områderegulering for torget med omkringliggende kvartaler basert på noen av ideene fra konkurransen. Miljøkravene som stilles her er på et nivå man ikke ser ofte i norske kommuner. Hele området ble vurdert under ett med tanke på utvikling av bærekraftig materialbruk og energiløsninger. Det stilles krav om at alle nye bygg skal være på passivhusnivå og at tre skal benyttes som hovedmateriale. Som et ledd i kommunens sykkelbyprosjekt er det anlagt en sykkeltrasé gjennom området og lagt opp til mange nye sykkelparkeringer.

EN VAFFEL FOR BYENS FREMTID

Utrustet med store mengder vafler og kaffe arrangerte Vefsn kommune og Framtidens bygder flere «kafédialoger» om Mosjøens fremtid. Rundt temabord med duk av papir og tusjer i ulike farger, ble byens innbyggere invitert til å komme med ideer og innspill til hvordan de så for seg fremtiden. I begynnelsen handlet det mest om flere blomster i sentrum. Men etter hvert som diskusjonen gikk rundt bordene, ble blikket løftet og blomstene måtte vike for de mer langsiktige byutviklingsstrategiene. – Kafédialogene var vellykket og ble godt mottatt i lokalbefolkningen. Det kom mange gode innspill til det videre arbeidet, forteller daglig leder i TreFokus, Aasmund Bunkholt.

NORDDAL

Norddal kommune

FYLKE: Møre og Romsdal
Antall innbyggere i kommunen:
ca. 1700
Prosjektansvarlig:
Magne Bergseth,
Møre og Romsdal Arkitektforening

Les mer om Norddal på
framtidensbygder.no

«Ved å legge opp til en bærekraftig livsstil,
skulle Verdsarvbustaden representere
et alternativ til livet i byen»

Bygda Norddal.
Foto: NAL

Den gamle prestegården.
Foto: Ingvild Hansen Nystad

Konkurranseutkastet Verdsarvbustaden Dalsbygda.
Arkitekt: Tuvalu Arkitekter + ATSITE urban planning & landscape design.

PILOT-
PROSJEKTER

NORDDAL

NEI TAKK TIL KAFFE LATTE

Innbyggerne i Norddal vil at stedet skal være en skikkelig bygd, ikke en liksom-by. De ønsker å bygge videre på verdiene fra verdensarvområdet de er en del av og det unike samspillet mellom menneske og natur som alltid har vært en forutsetning for livet i denne vestlandsbygda.

DA UNESCO i 2005 besluttet å innskrive det vestnorske fjordlandskap på listen over verdens kultur- og naturarvsteder, var det blant annet med utgangspunkt i hvordan naturen har formet livet på stedet. Og tilsvarende, hvordan menneskene på sin side har tilpasset seg landskapet og lært seg å utnytte ressursene i pakt med naturen. Det var dette verdisettet som som var utgangspunktet da Møre og Romsdal Arkitektforening, i samarbeid med lokale aktører, i 2012 gikk sammen om å utlyse en arkitektkonkurranse med tittelen Verdsarvbustaden.

Prosjektet hadde som ambisjon å legge til rette for en utvikling som ikke innebar en urbanisering av bygda, men i stedet tok utgangspunkt i stedets egenart. Ved å legge opp til en bærekraftig livsstil, skulle Verdsarvbustaden representere et alternativ til livet i byen. I stedet for å dras inn i en spiral av økt forbruk, skulle livet leves på bygdas premisser i pakt med naturen. Av de 18 søkerne, ble tre team ble valgt ut til å delta. Teamet Tuvalu Arkitekter, AT-SITE og ART tok i vinnerprosjektet Verdsarv Dalsbygda utgangspunkt i en nytolkning av klyngetunsprinsippet der boligene formes og tilpasses landskapet, utformet etter modulprinsipper og med tre som hovedmateriale. Boligprosjektet blir nå videreført som et delprosjekt under satsningen Grønn bygd. I mellomtiden har stedets

gamle prestegård åpnet dørene og huser Norges første ortodokse nonnekloster under navnet Prøvearvingen. I løpet av fire måneder har klosteret beriket bygda med fem nye fastboende.

Foto: Ingvild Hansen Nystad

NONNER I NORDDAL

Bygda ville leie ut presteboligen til folk som ønsket en bærekraftig levemåte. En annonse på Finn - og en gruppe gresk-ortodokse nonner fikk tilslaget. – Dei syr sine egne klede, nyttar seg av urter, har møblert heile huset med lopper frå den lokale marknaden, og lever til ein stor grad av «container-mat» frå lokale butikkar. I tillegg har dei allereie opparbeidd eigen kjøkkenhage, hønsedrift, såpekoking og ulltoving, og tenkar å starte kurs for bygdefolket. Dørene på prestegarden står åpne for alle til alle tider, og nonnene deltar aktivt i det lokale bygdelivet, forteller Ingvild Hansen Nystad.

IVELAND

Iveland kommune

FYLKE: Aust-Agder
Antall innbyggere i kommunen:
ca. 1300
Prosjektansvarlig:
Egil Mølland, Iveland kommune

Les mer om Iveland på
framtidensbygder.no

Birketveit i Iveland.
Foto: Egil Mølland, Iveland kommune

Konkurranseutkastet «Åkle»,
Ola Roald Arkitekter

Ved å samle boliger, butikker og offentlige funksjoner på ett sted har innbyggerne i Iveland fått et nytt samlingspunkt.

PILOT-
PROSJEKTER

IVELAND

LANDSBYKONSEPTET

På Iveland har man snudd kommunens tidligere planstrategier på hodet og begynt å se på hvordan man kan dra fordeler av å bygge tett, også på et lite sted. I den forbindelse har ideen om å blåse liv i landsbybegrepet dukket opp. Kan bygdas tradisjoner og stedets identitet veves inn i ambisjonene om en mer klimavennlig stedsutvikling? På Iveland har de latt seg inspirere av åkleteppet; en bit av gangen.

PÅ IVELAND, som i mange andre små norske kommuner, har folk alltid bosatt seg der det var plass. Og plass har det vært nok av. Jordbruk og gruvedrift har gjennom tide-
ne formet stedets bosettingsmønster. Store forekomster av sjeldne mineraler og krystaller har gjort Iveland kjent som selve mineralkommunen. Med spredt bebyggelse og få samlende funksjoner, ble det utfordrende å ta tak i ambisjonen om en mer klimavennlig stedsutvikling i kommunen. For hva gjør man egentlig når avstanden er så stor at man må kjøre bil uansett hvilket ærend man har? I stedet for å fortsette tradisjonen med å bygge ut jomfruelig mark etter behov, tok kommunen en beslutning om å bryte med tidligere planleggingsstrategier og satse på fortetting av eksisterende bebyggelse.

I 2008 ble det utlyst en arkitektkonkurranse som skulle gi svar på hvordan det fremtidige kommunesentret Birketveit kunne se ut. Arkitektkontoret Ola Roald Arkitektur vant med prosjektet «Åkle» hvor den bærende ideen var å forme og planlegge senteret etter et såkalt landsbykonsept, med tre som hovedmateriale. Ved å samle boliger, butikker og offentlige funksjoner på ett sted har innbyggerne i Iveland fått et nytt samlingspunkt. Og mest etterlengtet av alt – ved åpningen i september 2014 var stedets første moderne kafé endelig en realitet.

Ordfører Gro Anita Mykjåland.
Foto: Iveland kommune

ÅKLETEPPET

Ivelands ordfører ser rikdommen i arkitektenes idé om at Iveland kan bygges ut som et åkleteppe, at man kan veve bit for bit ettersom mulighetene byr seg. – Staden vil vera vakker og heil, sjølv om ikkje alle bitane er på plass. Me hev også tankar om å få fram eit Iveland-åkle gjennom ein vevnadskonkurranse. Me vonar at vinnar-åkle kan gjerast om til eit mønster på det nye torget – farga med mineraler frå gruvedrifta, nett slik arkitekten tenkte. Men det viktigaste er at området blir brukt av både innbyggjarar og tilreisande og skaper gode opplevingar, forteller hun.

HARESTUA

Lunner kommune

FYLKE: Oppland
Antall innbyggere i kommunen: 2100
Prosjektansvarlig:
Vibeke Buraas Dyrnes,
Regionrådet for Hadeland

Les mer om Harestua på
framtidensbygder.no

«På den gamle sagtomta skal det bygges energieffektivt, tett og trivelig rundt jernbanestasjonen. Resultatet skal bli et sentrum i bygda som folk vil bruke»

Vibeke Buraas Dyrnes,

Togstasjonen på Harestua. Foto: Regionrådet for Hadeland

Harestua sett fra luften.
Foto: Sissel Skjervum Bjerkehagen

PILOT-
PROSJEKTER

HARESTUA

FRA SAG TIL SENTRUM

På Harestua skal en tidligere sag- og høvleritomt transformeres til et bærekraftig sentrum med fokus på klimavennlige løsninger.

EN KORT TOGTUR utenfor Oslo er en ny bydel i ferd med å reise seg. Med nærhet til skogen har sagbruk tidligere vært Harestuas viktigste næring. Midt i den eksisterende boligbebyggelsen, på det som engang var det lokale sag- og høvleriet, er det nå planer om å bygge et nytt sentrum. På tomta er allerede den nye togstasjonen bygget. Med tanke på at nesten halvparten av alle som bor her pendler inn til Oslo daglig, er dette ingen dårlig start for etableringen av et nytt sentrum. Det legges til rette for en funksjonsmiks av næringsbygg, kommunale bygg og boliger.

Lunner Almenning har lange tradisjoner som skogforvalter i kommunen. Som grunneier i området har de høye ambisjoner om at Sagtomta skal være et hakk foran når det kommer til klimavennlig sentrumsutvikling i kommunen. I tett samarbeid med Lunner kommune har de utarbeidet en stedsveileder for området med miljøambisjoner som blant annet innebærer passivhusstandard på alle nye bygg. Og mye tre. Naturligvis. Slik det må bli når en stor skogeier tar rollen som utbygger med sikte på å utvikle en ny, fremtidsrettet bydel hvor miljøambisjonene skal være bærebjelken i prosjektet.

Vibeke Buraas Dyrnes,
Regionrådet for Hadeland

OG BAKOM SYNGER SKOGENE

Kommunen setter stor pris på at skogeierne i Lunner Almenning tenker så langsiktig. Det er kanskje ikke så rart, de er vant til å tenke mange generasjoner framover når de planter skog. Kommunen gjør også sitt, forteller Vibeke Buraas Dyrnes: – Nå er det vedtatt bygging av ny idrettshall, barnehage og aktivitetspark. På den gamle sagtomta skal det bygges energieffektivt, tett og trivelig rundt jernbanestasjonen. Resultatet skal bli et sentrum i bygda som folk vil bruke.

RAKKESTAD

Rakkestad kommune

FYLKE: Østfold

Antall innbyggere i kommunen:

ca. 8000

Prosjektansvarlig: Bernt-Henrik

Hansen, Rakkestad kommune

Les mer om Rakkestad på
framtidensbygder.no

Rakkestad sentrum. Foto: Rakkestad kommune

«Et langsiktig mål
er å bruke kloakkenergi
for å produsere
sjømat i byene»

Trond Storebakken

Kornåker i Rakkestad.
Foto: Rakkestad kommune

Varmesentral på Rudskogen
som bruker halm som brensel.
Foto: Jan Tore Gjølby, Enmira

PILOT-
PROSJEKTER

RAKKESTAD

ENERGIBYGDA

For å slå to fluer i ett smekk, har Rakkestad tatt alternative grep for å møte framtidens krav om klimavennlig stedsutvikling. Her kobles innovasjon og næringsutvikling med en bærekraftig tankegang der naturen blir en viktig ressurs.

I RAKKESTAD tenkes det så det knaker om dagen. På korn. På klima. På landbasert fiskeoppdrett. Hvordan kan en av Østfolds største landbrukskommuner utnytte sine naturressurser i møtet med klimautfordringene og samtidig skape nye arbeidsplasser og en attraktiv stedsutvikling? Svaret er så enkelt som det er overraskende: Å la det lokale landbruket bli fremtidens energileverandør. Ved å utnytte restavfall fra landbruket i form av halm, har Rakkestad utviklet en varmesentral basert på fornybar bioenergi som blant annet skal forsyne den nye skolen med varme. Etter hvert skal hele sentrum varmes opp av fornybar energi. Når eget behov er dekket, har kommunen ambisjoner om å bli energileverandør utover kommune-grensen.

Men det stopper ikke med halm. Gjennom prosjektet «Energibygda» har kommunen også tatt initiativ til å etablere alternative energiløsninger og spre engasjement rundt allerede igangsatte tiltak. Det være seg utbygging av fjernvarmenett for sentrumsområdet, utnyttelse av solenergi og vindkraft til strømproduksjon eller utbygging av ladestasjoner for elbil. I tillegg har kommunen et økt fokus på bruk av tre i alle nye byggeprosjekter. Det siste skuddet på stammen er utbygging av et forskningsanlegg i samarbeid med Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) for landbasert fiskeoppdrett. En ting

er sikkert, i Rakkestad har de klare ambisjoner om å snu klimautfordringene til noe positivt som gagnar kommunen i fremtiden.

Eksempel på akvakultur-
bygg med fisketank.
Foto: Guiliano Bora/KRXTAL.

FISKEN GÅR I LAND

Professor Trond Storebakken forsker på hvordan fiskeoppdrett på land kan bli bærekraftig og økonomisk lønnsomt ved å sette sammen kjente teknologier på en ny måte: Oppdrett av fisk i resirkulert vann, effektiv utnyttelse av husdyrgjødsel og halm som kilde til energi og dynamisk isolerte lette bygg med såpebobler som isolasjon. – Vi samarbeider med industri på Østlandet og med NMBU som har stor tilgang på studenter fra hele verden som brenner for bærekraftig utvikling. Et langsiktig mål er å bruke kloakkenergi for å produsere sjømat i byene, sier Trond Storebakken.

NYE PILOTER

FLAKSTAD

BREKSTAD
FOSNAVÅG

KVITSEID
ENGESLAND

FRAMTIDENS BYGDER DEL 2

Del 2 ble startet opp i januar 2014 og varer ut 2015. Fire nye piloter er tatt opp i programmet: Kystbyen Brekstad, Bærekraftig ny bydel i Fosnavåg, Kviteeidbyen og Engeslandtunet. I tillegg blir Flakstad med videre fra del 1.

Følg med på framtidensbygder.no

Foto: Kurt Atle Hansen,
Flakstad kommune

FLAKSTAD, FLAKSTAD KOMMUNE

Neste fase i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet Framtidens fiskevær.

Illustrasjon: Anagram Design

ENGESLANDTUNET, BIRKENES KOMMUNE

Dugnadsbasert revitalisering av sentrum med sikte på lokal næringsutvikling og stedefegen, fremtidsrettet arkitektur.

Foto: Dag Jenssen

KVITSEIDBYEN, KVITSEID KOMMUNE

Et bærekraftig bygdesentrum med langsiktige ambisjoner om økt tilflytting og nye arbeidsplasser.

Foto: Herøy kommune

BÆREKRAFTIG NY BYDEL I FOSNAVÅG, HERØY KOMMUNE

Ny klimavennlig bydel i tilknytning til sentrumskjernen.

Illustrasjon: Dyrvik arkitekter/Atsite/Architectopia.

KYSTBYEN BREKSTAD, ØRLAND KOMMUNE

Bærekraftig fortetting av eksisterende sentrum der områdets utforming skal inspirere til en klimavennlig livsstil.

KONTAKT

PILOTPROSJEKTER DEL 1

FLAKSTAD

Flakstad kommune
Prosjektansvarlig: Kurt Atle Hansen, Flakstad kommune
Telefon: 90 94 42 75
Epost: Kurt.Atle.Hansen@flakstad.kommune.no

MOSJØEN

Vefsn kommune
Prosjektansvarlig: Wibeke Johansen, Vefsn kommune
Telefon: 99 64 59 16
Epost: wibeke.johansen@vefsn.kommune.no

NORDDAL

Norddal kommune
Prosjektansvarlig: Magne Bergseth
Møre og Romsdal Arkitektforening
Telefon: 91 61 42 70
Epost: magne@arkibe.no

IVELAND

Iveland kommune
Prosjektansvarlig: Egil Mølland, Iveland kommune
Telefon: 90 87 56 26
Epost: egil.molland@iveland.kommune.no

HARESTUA

Lunner kommune
Prosjektansvarlig: Vibeke Buraas Dyrnes,
Regionrådet for Hadeland
Telefon: 93 44 73 76
Epost: vibeke.buraas.dyrnes@gran.kommune.no

RAKKESTAD

Rakkestad kommune
Prosjektansvarlig: Bernt-Henrik Hansen, Rakkestad kommune
Telefon: 69 22 55 00
Epost: bernt-henrik.hansen@rakkestad.kommune.no

PILOTPROSJEKTER DEL 2

FLAKSTAD

Flakstad kommune
Prosjektansvarlig: Kurt Atle Hansen, Flakstad kommune
Telefon: 90 94 42 75
Epost: Kurt.Atle.Hansen@flakstad.kommune.no

BREKSTAD

Ørland kommune
Prosjektansvarlig: Heidi Fosslund, Ørland kommune
Telefon: 92 25 58 20
Epost: Heidi.Fosslund@orland.kommune.no

FOSNAVÅG

Herøy kommune
Prosjektansvarlig: Jarl Martin Møller, Herøy kommune
Telefon: 97 50 67 61
Epost: jarl.martin.moller@heroy.kommune.no

KVITSEID

Kviteseid kommune
Prosjektansvarlig: Elisabeth Lid, Kviteseid kommune
Telefon: 40 85 77 48
Epost: elisabeth.lid@kviteseid.kommune.no

ENGESLAND

Birkenes kommune
Prosjektansvarlig: Trond Eirik Jaabæk,
prosjektleder for Engeslandstunet
Telefon: 98 02 46 59
Epost: tejaabaek@gmail.com

KONTAKT FRAMTIDENS BYGDER

Dersom du har spørsmål kan du kontakte de enkelte bygdene eller en av samarbeidspartnerne i Framtidens bygders prosjektgruppe.

NORSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Alf Waage (prosjektleder)
E-post: alw@arkitektur.no
Telefon: 95 88 94 18

TREFOKUS

Aasmund Bunkholt
E-post: aasmund.bunkholt@trefokus.no
Telefon: 90 85 28 18

ZERO

Ingvild Kilen Rørholt
E-post: ingvild@zero.no
Telefon: 97 72 71 15

ZERO

Zero Emission Resource Organisation (ZERO), er en uavhengig, non-profit miljøstiftelse, som utelukkende jobber for å utvikle og fremme nullutslippsløsninger i kampen mot klimaendringene. Vår tilnærming er vitenskapelig fundert og vi etterstreber konstruktive løsninger som fremmer dialog mellom alle parter.

Ingen kan lengre se bort fra utfordringen klimagassutslipp og klimaendringer representerer. Enten man jobber innen finans, industri, privat næringsliv, offentlig sektor, forskning, eller er folkevalgt vil svært mange av oss måtte fatte beslutninger for å redusere klimagassutslipp i løpet av de nærmeste årene.

Dette gir store utfordringer, og enorme muligheter. Derfor er ZERO med i framtidens bygder. For å inspirere til og gi faglig kunnskap om smarte klimaløsninger i framtidens bygder, med hovedvekt på energi og transport.

zero.no

TREFOKUS

Trefokus er et nasjonalt informasjonsselskap. Vi skal dekke behovet for god og riktig treinformasjon både hos profesjonelle aktører innen bygg og planlegging og hos forbrukere.

Hos oss skal du få faktakunnskap, gode brukseksempler, veiledning og nøytral produktinformasjon. Vi selger ingen produkter.

Trefokus eies av skogbruk og treindustri i Norge. Vi er nettverksbasert og samarbeider med landets fremste kompetansemiljøer innenfor skogbruk, trebruk og trekonstruksjoner. Vi jobber for å øke bruken av tre i Norge på områder der tremateriale er et godt og riktig alternativ.

trefokus.no

NORSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Norske arkitekters landsforbund (NAL) er en fagideell medlemsorganisasjon for over 4000 arkitekter i Norge. Vi arbeider for å fremme god arkitektur og stedsutvikling, og utvikler forbildeprosjekter innen miljø og bærekraft med våre samarbeidspartnere. Vårt mål er å øke miljøkompetansen og tverrfagligheten blant arkitekter, planleggere og øvrige aktører i byggesektoren.

arkitektur.no

Norske arkitekters
landsforbund

NYSGJERRIG PÅ FRAMTIDENS BYGDER?

Les mer om Framtidens bygder og de ulike pilotprosjektene på nettsiden:

framtidensbygder.no

UTGITT AV

Norske arkitekters landsforbund, 2014

Redaksjon: Øystein Bull-Hansen, Iselin Ekman

Perann Sylvia Stokke og Alf Waage.

Norske arkitekters landsforbund (NAL)

Josefines gate 34, 0351 Oslo

Tlf: 23 33 25 00

nal@arkitektur.no

arkitektur.no

DESIGN

Anagram Design

anagramdesign.no

TRYKK

Fix Repro

FOTO

Forsiden: Fiskeværer Ramberg, Flakstad kommune.

Foto: Kurt Atle Hansen

Til venstre:

Bak tekst om NAL: Høgskolen i Bergen,

HLM arkitektur as. Foto: Pål Hoff

Bak tekst om Trefokus: Geilo kulturkyrkje,

W&B arkitekter AS. Foto: W&B arkitekter AS

Bak tekst om Zero: Thinkstock

framtidensbygder.no

Norske arkitekters
landsforbund

Josefines gate 34
NO-0351 Oslo

Støttet av:

Husbanken

